

ВІДГУК

**офіційного рецензента на дисертаційну роботу
Радченко Юлії Сергіївни
«Принципи формування предметно просторового середовища центрів
реабілітації жертв військових конфліктів»,
подану на здобуття наукового ступеню доктора філософії
за спеціальністю 022 Дизайн**

Актуальність теми дисертації.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Радченко Юлії Сергіївни зумовлена необхідністю формування сучасних підходів до організації предметно-просторового середовища центрів реабілітації жертв військових конфліктів в умовах значного зростання потреби українського суспільства у комплексній фізичній, психологічній та соціальній реабілітації постраждалих внаслідок війни. Особливого значення набуває створення середовища, яке відповідає не лише функціональним, ергономічним, санітарно-гігієнічним та безбар'єрним вимогам, а й забезпечує психологічну безпеку, сенсорний комфорт, автономність, орієнтацію та соціальну адаптацію користувачів. Актуальність роботи посилюється тим, що традиційні підходи до проектування медичних закладів не повною мірою враховують специфічні потреби осіб із наслідками бойових травм, ампутаціями, черепно-мозковими травмами, порушеннями мобільності, сенсорними порушеннями та посттравматичними станами. У зв'язку з цим виникає потреба у переході від переважно функціонально-технологічного розуміння реабілітаційного закладу до його трактування як цілісного середовища відновлення людини. Актуальним є також пошук національно адаптованого підходу до дизайн-проектування таких об'єктів, який би поєднував міжнародний досвід, сучасні принципи людиноцентричного та природоорієнтованого дизайну, вимоги безбар'єрності, психологічної

безпеки й сенсорної врівноваженості з українськими соціальними та культурними умовами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами.

Дисертаційна робота Радченко Ю. С. виконана в межах науково-дослідних програм, планів та тематичних напрямів, що реалізуються на кафедрі дизайну Київського національного університету будівництва і архітектури за темою «Теорія, методологія і технології дизайну. Синтез мистецтв в предметно-просторовому середовищі», (державний реєстраційний № 0121U113087 від 2021 р.), що передбачає дослідження теоретичних, методологічних та практичних засад дизайн-проектування предметно-просторового середовища, розроблення сучасних підходів до організації та гуманізації інтер'єрного простору, інтеграцію художньо-композиційних, функціональних та ергономічних рішень, а також формування науково обґрунтованих принципів створення об'єктів дизайну різного функціонального призначення. Робота узгоджується з тематикою зазначених наукових досліджень, оскільки спрямована на розвиток теоретико-методологічних засад дизайну предметно-просторового середовища, систематизацію чинників його формування, визначення принципів та моделей організації, а також розроблення методики дизайн-проектування інтер'єрного середовища реабілітаційних центрів. Результати дисертації розширюють наукові уявлення про можливості дизайну у формуванні гуманізованого, безпечного, адаптивного та психологічно підтримувального середовища.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні принципів формування предметно-просторового середовища центрів реабілітації жертв військових конфліктів з урахуванням фізичних, психоемоційних, сенсорних, соціальних та естетичних потреб користувачів. Авторкою уточнено поняття предметно-просторового середовища РЦЖВК як цілісної системи взаємопов'язаних просторових, предметних, сенсорних, функціональних та художньо-композиційних компонентів, що впливають на

процес фізичного, психологічного та соціального відновлення людини. Систематизовано основні чинники формування середовища РЦЖВК, удосконалено класифікацію його інтер'єрних просторів і предметного наповнення з урахуванням функціональних сценаріїв, рівнів приватності, характеру взаємодії та потреб різних груп користувачів. Обґрунтовано систему принципів формування предметно-просторового середовища, серед яких визначальними є людиноцентрична спрямованість, функціонально-сценарна організація, безбар'єрність та ергономічна відповідність, сенсорна врівноваженість і психологічна безпека, адаптивність, природоорієнтована інтеграція, соціально-комунікативна реінтеграція та художньо-композиційна цілісність. Запропоновано моделі організації середовища РЦЖВК, зокрема функціонально-сценарну, сенсорно-регулятивну, соціально-адаптивну, предметно-ергономічну та природоорієнтовану, які узагальнено в інтегральній моделі формування предметно-просторового середовища. Розроблено методику дизайн-проектування інтер'єрного середовища РЦЖВК, яка передбачає послідовне врахування потреб користувачів, реабілітаційних сценаріїв, функціонально-планувальної структури, предметного наповнення, сенсорних характеристик, безбар'єрності, ергономіки, психологічної безпеки та художньо-композиційної цілісності середовища.

Практичне значення наукової новизни полягає у можливості використання запропонованих положень у процесі проектування, реконструкції та адаптації реабілітаційних центрів, ветеранських просторів, центрів протезування, фізичної та психологічної реабілітації, а також у подальшому вдосконаленні нормативно-методичної бази.

Оцінка структури і змісту дисертації сформована на підставі ознайомлення з роботою і є логічними, послідовними та такими, що відповідають меті, завданням і предмету дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі розглянуто історичні передумови та сучасний стан формування реабілітаційного середовища, проаналізовано зарубіжний і вітчизняний досвід, нормативно-методичні засади його організації та визначено основні проблеми сучасної практики.

Другий розділ присвячено систематизації чинників формування предметно-просторового середовища РЦЖВК, класифікації інтер'єрних просторів та предметного наповнення, визначенню принципів і моделей його організації. Важливим результатом цього розділу є встановлення взаємозв'язку між потребами різних категорій користувачів, функціональними сценаріями та характеристиками середовища.

У третьому розділі теоретичні результати дослідження трансформовано у методику дизайн-проектування інтер'єрного середовища реабілітаційних центрів. Запропонована методика має прикладну спрямованість і передбачає послідовність проектних дій від передпроектного аналізу до формування функціонально-планувальної, предметної, сенсорної та художньо-композиційної організації середовища.

Загалом зміст дисертації відповідає її назві, меті та завданням. Матеріал викладено послідовно, а результати кожного розділу логічно пов'язані між собою та формують цілісну систему наукових положень.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційному дослідженні, забезпечується достатнім обсягом опрацьованої наукової, нормативної та методичної літератури, аналізом сучасного вітчизняного і зарубіжного досвіду, систематизацією практичних прикладів та послідовним застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Методологічна основа роботи відповідає поставленій меті та завданням і включає теоретичні, емпіричні, графо-аналітичні та практичні методи дослідження, а також методи моделювання. Їх поєднання дозволило авторці перейти від аналізу існуючих теоретичних положень і практичних прикладів до формування власної системи принципів, моделей та методики дизайн-

проектування. Достовірність результатів підсилюється комплексним характером дослідження, у якому враховано функціональні, ергономічні, психофізіологічні, сенсорні, соціальні, природоорієнтовані та художньо-композиційні аспекти організації середовища. Запропоновані положення узгоджуються з результатами аналізу реальних об'єктів реабілітаційної інфраструктури та сучасними тенденціями гуманізації й людиноцентричності середовища. Висновки дисертації відповідають змісту проведеного дослідження, сформульовані відповідно до поставлених завдань і відображають основні теоретичні та практичні результати роботи. Запропоновані рекомендації мають практичну спрямованість та можуть бути використані у подальшій проєктній діяльності.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Здобувач має достатню кількість та належний рівень публікацій, що відповідають вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Зокрема, результати дисертаційного дослідження опубліковані у 8 наукових працях: фахових наукових виданнях України категорії «Б» – 3 статті; 5 тез доповідей наукових конференцій, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Зміст опублікованих праць охоплює основні напрями дисертаційного дослідження та відображає результати аналізу сучасних дизайнерських підходів до формування реабілітаційного середовища, дослідження чинників його організації, а також розроблення принципів і практичних підходів до дизайн-проектування. Публікації засвідчують послідовне формування та апробацію основних положень дисертації.

Дискусійні положення, зауваження та побажання.

Поряд із позитивною оцінкою виконаного дисертаційного дослідження слід відзначити ряд дискусійних положень, зауважень і побажань, які мають науковий та рекомендаційний характер.

1. Дещо ускладнює сприйняття роботи недостатня визначеність авторки з термінами. Незважаючи на наявність сторінок із термінами та визначеннями понять, це не повною мірою знімає питання щодо розмежування таких категорій, як принципи, прийоми, моделі, підхід, чинники, структура, методика, планування, моделювання тощо. У деяких випадках під різними назвами розуміються близькі за змістом поняття. У подальшій науковій роботі авторці слід уважніше і виваженіше використовувати терміни із суміжних наукових напрямів та чіткіше визначати їхню роль у межах власної теоретичної системи.

2. До подібних зауважень і побажань можна віднести дещо перебільшене визначення наукової новизни у позиції «вперше». Навіть враховуючи певний новаторський характер теми дослідження у спеціальності «Дизайн», деякі положення, які авторка декларує розробленими вперше, вже частково досліджувалися іншими авторами у різних сферах науки. Той факт, що частина таких матеріалів недостатньо врахована в роботі, можна пояснити недостатністю наукового досвіду здобувачки. Тому як рекомендацію можна порадити авторці надалі обережніше ставитися до формулювання «вперше» щодо визначення наукової новизни та чіткіше відмежовувати власний науковий внесок від уже сформованих у суміжних галузях положень.

3. Як на нашу думку, незаслужено не згадано відомий український історичний досвід установ для реабілітації жертв війни; характерним прикладом якого є Вишгородський монастир. Мабуть, доцільно було б глибше дослідити прийоми і методику вітчизняної реабілітації, що могло б посилити історичну та національно-культурну складову дисертаційного дослідження.

4. І нарешті, питання щодо відомої методики процесу проектування, будівництва та експлуатації подібних установ. На нашу думку, слід подумати, як своєчасно донести до проєктувальників на стадії проєкту задум і принципи формування предметно-просторового середовища реабілітації.

Такий документ дав би змогу проєктувальнику на ранніх стадіях врахувати дизайнерські ідеї для реабілітації, а не переробляти готове проєктне рішення пізніше. Можливо, має сенс запропонувати модель спільної роботи над проєктом архітектора, дизайнера та відповідних фахівців із реабілітації. Це може стати перспективним напрямом подальшого розвитку наукової роботи.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, не стосуються принципових положень дисертації та не знижують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України.

Дисертаційне дослідження «Принципи формування предметно-просторового середовища центрів реабілітації жертв військових конфліктів» є завершеною науковою працею, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Робота викладена доступно і технічно грамотною мовою, її оформлення відповідає вимогам МОН України (наказ № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій») та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», (постанова КМУ №44 від 12.01.2022), а її автор Радченко Юлія Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 Дизайн.

Офіційний рецензент,
доктор архітектури, професор,
завідувач кафедри інформаційних
технологій в архітектурі
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Товбич В.В.

